

POSTANOWIENIE

Dnia 20 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania S. sp. z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem S. S.
o niepodleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 marca 2024 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 30 stycznia 2023 r., sygn. akt III AUa 2462/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 zł
(dwieście czterdzieści) z ustawowymi odsetkami za czas po
upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia
do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 30 stycznia 2023 r. oddalił
apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział [...] w Warszawie od wyroku
Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8 czerwca 2022 r., którym zmieniono
zaskarżoną przez odwołującą się S. Spółkę z o.o. w W. (dalej także jako płatnik

składek) decyzję organu rentowego z dnia 15 września 2020 r. w ten sposób, że stwierdzono, iż zainteresowany S. S. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, chorobowemu i wypadkowemu od dnia 9 lutego 2015 r. do nadal jako pracownik płatnika składek z tytułu umowy o pracę zawartej z S. Spółką z o.o. z siedzibą w W. (dalej jako S.) oraz orzekł o kosztach procesu.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, iż zainteresowany był zatrudniony od dnia 9 lutego 2015 r. w S. na podstawie umowy o pracę jako inspektor nadzoru, szef ochrony obiektu, koordynator kontraktu. W spornym okresie miał też umowy zlecenia zawarte z odwołującą się, na podstawie których wykonywał podobne czynności co w oparciu o umowę o pracę zawartą z S.. Odwołująca się jest współnikiem spółki S.. Obie spółki wchodzi w skład jednej grupy kapitałowej, w której jednostką dominującą jest odwołująca się. Sądy obu instancji uznały, że organ rentowy zaskarżoną decyzją nieprawidłowo zastosował art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm., dalej jako ustawa systemowa), ponieważ dla prawidłowego zastosowania tego przepisu nie dokonuje się stwierdzenia fikcyjności (nieważności) umowy cywilnoprawnej. Na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej to S. powinna być płatnikiem składek od przychodu uzyskiwanego przez zainteresowanego z umowy o pracę i umowy zlecenia, a nie odwołująca się. W sprawie zwrócono uwagę na niejasność argumentacji prawnej organu rentowego w odniesieniu do powołanego w decyzji art. 58 § 1 k.c., ponieważ nie wiadomo która umowa (zlecenia czy o pracę) w ocenie organu rentowego pozostawała nieważna. Jeśli miałyby być nią umowa o pracę, to wówczas zainteresowany podlegałby ubezpieczeniom jako zleceniobiorca odwołującej się, lecz nie jako pracownik z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Na podstawie sentencji oraz uzasadnienia decyzji jest możliwe uznanie, że organ rentowy stwierdził z jednej strony nieważność umowy zlecenia zawartej z odwołującą się, traktując ją jako umowę o pracę i jednocześnie uznał nieważność umowy o pracę zawartej przez zainteresowanego ze spółką zależną S., traktując całość pracy jako świadczenie w ramach umowy o pracę na rzecz płatnika składek. W takiej jednak sytuacji zainteresowany pozostawałby objęty obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym

jedynie z tytułu zatrudnienia (art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej), również bez konieczności zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

Kolejna możliwość interpretacji decyzji organu rentowego zakłada swego rodzaju „podstawienie” odwołującej się jako pracodawcy w miejsce S. z powołaniem, że odwołująca się jest jedynym właścicielem spółki zależnej. Wyłącznie w tym ostatnim przypadku podstawę obowiązkowego ubezpieczenia społecznego stanowiłby art. 6 ust. 1 pkt 1 oraz art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, gdyż odwołująca się pozostawałby jednocześnie pracodawcą i zleceniodawcą dla ubezpieczonego. Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika jednak, że umowa o pracę z S. była wykonywana i nie można stwierdzić jej pozorności. W konsekwencji zatem to S. powinna dokonać stosownych naliczeń i odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskiwanego przez zainteresowanego z umowy o pracę i umowy zlecenia. Ponadto jedną z naczelnych zasad postępowania cywilnego pozostaje zasada kontradyktoryjności, zgodnie z którą trzon materiału procesowego i podstawę rozstrzygnięcia stanowią twierdzenia i dowody przedstawione przez strony. Wyrazem tej zasady jest art. 6 k.c. oraz art. 232 k.p.c. Tymczasem organ rentowy nie przedstawił żadnych dowodów na potwierdzenie tezy, że pracodawcą dla zainteresowanego była odwołująca się. Organ rentowy ograniczył się wyłącznie do przedłożenia na płycie CD bardzo obszernych akt kontroli, nie wskazując przy tym, o przeprowadzenie dowodu z których dokumentów, znajdujących się na płycie wnosi. A zatem organ rentowy nie udowodnił faktu, z którego wywodził skutki prawne. Dodatkowo podniesiono, że w aktualnym stanie prawnym nie są przewidziane żadne konstrukcje prawne pozwalające na pomijanie prawnej odrębności osób prawnych, a organ rentowy nie wykazał, aby istniała podstawa prawna pozwalająca na uznanie, że pracodawcą zainteresowanego dla obu umów była odwołująca się.

Organ rentowy w całości zaskarżył skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, alternatywnie w sytuacji uznania przez Sąd Najwyższy, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, uchylenia wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa procesowego oraz prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 327¹ § 1 k.p.c., przez brak wskazania w uzasadnieniu przyczyn nieuwzględnienia argumentacji dowodów wskazanych przez skarżącego; 2) art. 232 w związku z art. 477 k.p.c., przez wydanie orzeczenia bez przeprowadzenia merytorycznej kontroli zaskarżonej decyzji; 3) art. 6 k.c. w związku z art. 232 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na ustaleniu, iż to na skarżącym ciążył obowiązek udowodnienia prawidłowości zaskarżonej decyzji; 4) art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej w związku z art. 22 § 1 k.p. przez uznanie, iż pracodawcą dla zainteresowanego jest spółka S., mimo że jej właścicielem jest odwołująca się; 5) art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie, mimo że z załączonych do sprawy akt rentowych wynika, iż w przedmiotowej sprawie doszło do tzw. „przebicia zasłony korporacyjnej”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono jej oczywistą zasadnością (mimo iż jako podstawa wskazany jest art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wynikającą zdaniem skarżącego z faktu, że to podmiot niezgadzący się z treścią decyzji powinien przedstawić argumentację i dowody, ponieważ to ten podmiot z twierdzeń przedstawionych w odwołaniu wywodzi skutki prawne dla niego korzystne. Ponadto, Sąd powinien poddać zaskarżoną decyzję kontroli merytorycznej, a zatem zbadać, czy organ rentowy prawidłowo zastosował przepisy prawa przy ustalonym stanie faktycznym, co w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia, czy faktycznie nastąpiło tzw. przebicie zasłony korporacyjnej prowadzące do obejścia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie od skarżącego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne

zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Ponadto dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., V CSK 143/16, LEX nr 2135552; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z dnia 1 grudnia 2015 r., I PK 71/15, LEX nr 2021944).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., tj. oczywistą zasadność skargi.

Jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578). Ponadto z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego

przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774).

Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Oznacza to, że we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem „rażącego”, „ewidentnego”, „kwalifikowanego” lub „oczywistego”, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z dnia 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr 2497587). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut naruszenia przepisu prawa jest słuszny, ale także

stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia wyżej wymienionych przesłanek, a jego uzasadnienie w istocie zmierza do zakwestionowania przyjętych w sprawie ustaleń faktycznych i zanegowania możliwości zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w konfiguracji wskazanej przez skarżącego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do kwestii rozkładu ciężaru dowodu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w której skarżący upatruje oczywistej zasadności skargi, to w wyroku z dnia 10 maja 2017 r., I UK 184/16 (LEX nr 2305920), Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż ciężar udowodnienia (*onus probandi*) wchodzi w rachubę dopiero wówczas, gdy pewne twierdzenia okażą się nieudowodnione, a nie już wtedy, gdy strona nie przedstawiła środków dowodowych na potwierdzenie lub zaprzeczenie danej okoliczności. Oznacza to, że rozkład ciężaru dowodu stanowi regułę wskazującą stronę, która ma ponieść negatywne skutki nieudowodnienia określonych twierdzeń. Na tym polega funkcja ciężaru dowodowego. Pozwala rozstrzygnąć sprawę merytorycznie, także wówczas, gdy sąd nie zdołał w ogóle albo w pewnej części wyjaśnić stanu faktycznego sprawy. Czym innym jest natomiast sytuacja, w której sąd oceniał materiał dowodowy, kierując się metodą kognitywną z art. 233 § 1 k.p.c., i na tej podstawie dokonał wiążących ustaleń stanu faktycznego. W tym wypadku nie dochodzi do właściwego lub niewłaściwego rozłożenia ciężaru dowodowego. W wyroku z dnia 9 listopada 2021 r., I USKP 57/21 (OSNP 2022 nr 10, poz. 101), Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że wyrażonej w art. 6 k.c. reguły rozkładu ciężaru dowodu nie można rozumieć w ten sposób, że zawsze, bez względu na okoliczności sprawy, obowiązek dowodzenia wszelkich faktów o zasadniczym dla rozstrzygnięcia sporu znaczeniu spoczywa na stronie powodowej (w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych - na osobie odwołującej się od decyzji organu rentowego). Jeżeli jedna ze stron wykazała wystąpienie faktów przemawiających za słusnością jej stanowiska, to wówczas na drugiej stronie procesu spoczywa ciężar udowodnienia okoliczności podważających ten wniosek (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2013 r., II PK 70/13, LEX nr 1424850; z dnia 12 maja 2011 r., I PK 228/10,

LEX nr 896458; z dnia 10 czerwca 2013 r., LEX nr 1341274; z dnia 20 kwietnia 1982 r., I CR 79/82, LEX nr 8416). Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych toczy się generalnie według zasady kontradyktoryjnego postępowania, a w nim o rodzaju i zakresie roszczenia decyduje odwołujący się. Ciężar udowodnienia twierdzeń spoczywa na tej stronie, która je zgłasza (art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi zatem wątpliwości, że w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych rozkład ciężaru dowodów będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli jest to decyzja, w której organ zmienia sytuację prawną ubezpieczonego, to powinien wykazać uzasadniające ją przesłanki faktyczne. Już w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., I UK 269/06 (OSNP 2008 nr 5-6, poz. 78) wskazano, że na organie rentowym, który przyjął zgłoszenie do ubezpieczenia pracowniczego i nie kwestionował tytułu tego zgłoszenia oraz przyjmował składki, spoczywa ciężar dowodu, że strony umowy o pracę złożyły fikcyjne oświadczenia woli. Wydanie decyzji przez organ rentowy w postępowaniu administracyjnym nie zwalnia go zatem od udowodnienia przed sądem podstawy faktycznej decyzji, zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu wynikającą z art. 6 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847 czy z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, LEX nr 518057).

Tymczasem w niniejszej sprawie Sady obu instancji szczegółowo odniosły się do środków dowodowych przedstawionych przez skarżącego i trafnie przyjęły, że nie jest możliwe uprawdopodobnienie, aby między zainteresowanym a spółką zależną nie istniał stosunek pracy, który w rzeczywistości był wykonywany. Przeprowadzona została szczegółowa analiza w oparciu o zaoferowane dowody, mająca na celu weryfikację prawidłowości twierdzeń skarżącego wynikających z wydanej decyzji. Nie sposób więc stwierdzić na czym rzeczywiście miałyby polegać naruszenie reguły rozkładu ciężaru dowodu, skoro korzystna dla odwołującej się okoliczność (wykonywanie pracy dla spółki zależnej) została udowodniona, zaś okoliczność wykazana przez skarżącego (zależność spółki będącej pracodawcą od odwołującej się) nie wpływała na konkluzję co do tego, że pracodawcą zainteresowanego faktycznie powinna być odwołująca się. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że w orzecznictwie utrwalona jest wykładnia negująca

możliwość skutecznego podnoszenia w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 6 k.c., gdy faktycznie zmierza on do zakwestionowania poczynionych ustaleń faktycznych (por. wyroki: z dnia 13 czerwca 2000 r., V CKN 64/00, OSNC 2000 nr 12, poz. 232; z dnia 15 października 2004 r., II CK 62/04, LEX nr 197635; z dnia 8 listopada 2005 r., I CK 178/05, LEX nr 220844 oraz z dnia 15 lutego 2008 r., I CSK 426/07, LEX nr 465919).

O oczywistej zasadności skargi nie świadczy też wyrażany przez skarżącego pogląd, iż *„Sąd powinien poddać decyzję organu kontroli merytorycznej, a zatem zbadać czy organ rentowy prawidłowo zastosował przepisy prawa przy ustalonym stanie faktycznym, co w przedmiotowej sprawie sprowadza się do ustalenia czy faktycznie nastąpiło tzw. przebicie zasłony korporacyjnej prowadzące do obejścia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej”*. Tak sformułowane pytanie w żaden sposób nie przemawia *„prima facie”*, że skarga jest oczywiście uzasadniona i zostanie rozstrzygnięta na korzyść skarżącego, aby wyeliminować z obrotu prawnego wadliwe orzeczenie, tym bardziej, że taka kontrola prawidłowości zaskarżonej decyzji została przeprowadzona. Ponadto trafnie uwypuklił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 lutego 2024 r., II USK 336 (niepubl.), odmawiając przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej skarżącego w sprawie o tym samym stanie faktycznym i prawnym odnośnie do innego zainteresowanego, że *„zastosowanie art. 8 ust. 2a nie budzi wątpliwości. Wykonując umowę zlecenia zawartą z odwołującą się, zainteresowany jako pracownik spółki zależnej z tytułu tejże umowy cywilnej podlega ubezpieczeniom jako pracownik. Nawet gdyby zgodnie z oczekiwaniem organu (niepopartym dostatecznym materiałem dowodowym) uznać, że stosunek pracy wynikający z umowy zawartej ze spółką zależną w rzeczywistości łączyłby ubezpieczonego z odwołującą się, to nie miało to wpływu na zastosowanie w sprawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Tylko gdyby uznać, że zawarte z odwołującą się umowy cywilne w swojej istocie skrywają stosunek pracy, art. 8 ust. 2a nie miałby zastosowania, lecz wówczas również istniałby tytuł pracowniczy, choć z art. 8 ust. 1 ustawy”*.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że w sprawie nie występuje powołana przez skarżącego przesłanka przedsądu, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do

rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ms]